

L ų kaupimas Vidurio ir Ryt Europos ųalyse

Praneųimo, skaityto rugs jo 11-18 d. seminare, santrauka

Prof. Lidia VARBANOVA

L ų KAUPIMAS - ne kiekvieno darbas.

APIE DAVIMO MEN Aristotelis sak taip:

„NELENGVA B TIGERU. Nelengva duoti arba išleisti pinigus. Svarbu yra duoti pinigus tinkamam asmeniui, tinkam kiekj, tinkamu laiku, turint tinkam motyv , teisingam tikslui.

ųis darbas - ne kiekvieno."

KAUPTI L ųAS - tai sugeb ti tikinti tuos, kurie turi pinig ir galios. Tai kartu ir sugeb jmas protingai panaudoti tuos pinigus, kad j nauda išlikt visiems laikams.

Trumpa nevyriausybin /visuomenini /organizacij /NVO/ istorija

ųios organizacijos atsirado Lenkijoje ir Vengrijoje XIII amųiuje, kai buvo steigtos pirmosios religin s ir nereligin s bendruomen s.

Prieų Pirm j pasaulin kar savanoriųkos organizacijos vaidino svarb vaidmen Vengrijoje, ekijoje, Lenkijoje, Rumunijoje. J veikla viariose ųalyse buvo skirtinga.

ųeųtojo deųimtme io pradųioje NVO skai ius staiga smarkiai sumaų jo. Komunist valdymo laikotarpiu tre iasis (visuomeninis) sektorius neegzistavo; NVO veik kaip pusiau nepriklausomos agent ros ir nebegal jo iųtirti visuomen s reikmi bei jas patenkinti, veikdamos nepriklausomai nuo vyriausyb . Fondai ir asociacijos buvo traktuojami kaip tartini dariniai ir 6-ojo deųimtme io pradųioje jie buvo arba nacionalizuojami, traukiami valstyb s infrastrukt r , arba buvo grieųtai kontroliuojami. Be to, NVO veikla komunist valdymo laikotarpiu buvo stipriai politizuota, paslaug teikimas tapo nesvarbia j funkcija. Daugelis j buvo vadinamos „socialin mis organizacijomis".

NVO atgimimas ųiame regione prasid jo po 1989 m. d l „tikrojo socializmo" kriz s ir socialistin s r pybos ųlugimo. Vidurio ir Ryt Europos ųalyse /VRE/ jau 1980 m. m kurtis kai kurios alternatyvios organizacijos. Proces veik alternatyvos formavimasis - nepriklausomi profesiniai centrai, grup s ir kt.

NVO statistika

ųiu metu yra apie 120 t kst. NVO, uųregistruot VRE ųalyse; maųiausias j skai ius yra Albanijoje ir Lietuvoje, didųiausias - Vengrijoje /31 000/, Lenkijoje /17 000/, ekijoje /14 000/. Daugelis j veikia kult ros, sveikatos apsaugos, socialin s r pybos, benamyst s, vaik apsaugos, paaugl i reikal , moter problem srityse. VRE ųalyse n ra statistikos arba finansavimo centro, kuris kaupt ir skleist informacij .

NVO tipai VRE ųalyse

Dauguma NVO yra savanoriųkos pilie i asociacijos, vair s fondai, inicijuojantys savarankiųkus projektus nepelno tikslais, kurie tarnauja visuomen s labai ir kaupia l ųas tam, kad j tikslai b t gyvendinti.

Nacionalin statistika apima tik registruotas NVO. Daugelis kaimo organizacij - klubai, komitetai - faktiųkai ne registruoti.

Priva ios NVO, tarnaujan ios visuomenei, bendri fondai sudaro maų j ųio sektoriaus dal .

NVO veikla labai vari: nuo vieno tikslo iki daugelio tiksl , nuo tiesioginio paslaug teikimo iki tarpininkavimo, nuo paprastos organizacin s strukt ros iki pla i biuro paslaug , nuo vieno iki keliolikos darbuotoj .

NVO daųniausiai sik rusios sostin se ar didmies iuose. Egzistuoja regiono arba provincijos-sostin s problema.

NVO adresatas daugeliu atųvilgiu aiųkiai neapibr ųtas. Paprastai NVO klientais yra vaikai, jaunimas, vidutinio amųiaus ar vyresni ųmon s.

Terminologijos keblumai

Vartojama keletas skirtingi NVO terminai, tačiau vienas jų iki galo nepaaiškina sudėtingos šio sektoriaus prigimties: nepelno, nevyriausybinis sektorius, savanoriškos veiklos sektorius, nepriklausomas sektorius... Netgi termino „sektorius“ apibrėžimas VRE regione nėra pakankamai nusistovėjęs.

Iki 1989 m. veikė vadinamosios „socialinės organizacijos“, „negamybinis sektorius“, „neekonominis sektorius“. Apibrėžti ši organizacijų veiklas daugelis kalbėtojų neturi net termino.

Daugelyje šalių visuomenė tiesiog nesupranta NVO vaidmens. Paprastai žmonės neatrodo, kad fondai atlieka kažką gera. Dauguma mano, kad NVO „plauna pinigus“, kad jos yra „šešėlinis ekonomikos“ dalis, visuomenės „žalioji zona“.

NVO finansavimo šaltiniai

Po 1989 m. alternatyvūs finansavimo šaltiniai užmūryta vyriausybinių finansavimo vietų. Šiandien rėmimo situacija kinta. Pvz., Vengrijos NVO remiamos vyriausybės lėšomis, iš privačių dotacijų, savo pačių uždirbamomis lėšomis. Bulgarijos NVO pagrindinės lėšos plaukia iš nepriklausomo verslo, tarptautinės paramos ir asmeninių dotacijų.

Naujos finansavimo tendencijos

Vyriausybės vaidmuo keičiasi nuo tiesioginio prie netiesioginio rėmimo;

vietiniai stipendijų fondai yra šalutiniai, ne itin svarbūs, maži ir negalingi, jiems išvystyti reikia laiko;

bendrosios dotacijos, pvz., Kroatijoje, Estijoje ir Lenkijoje reikšmingesnę už asmenines;

individuali rėmimo įmonėms yra svarbesni Bulgarijoje ir Slovėnijoje;

visuomeniniai dotacijų nepakanka norint sukurti reikiamą finansinę bazę;

užsienio fondų ir tarptautinių NVO agentūrų našas NVO finansavime VRE šalyse yra didelis.

Egzistuojanti finansavimo vairovė nereiškia, kad NVO turi stabilų finansavimo pagrindą ar statusą. Didžioji šio sektoriaus dalis yra finansiškai nestabili. Didžiają atotrūkį tarp labai didelių NVO/daugelyje jų dalyvaujančių užsienio rėmėjų/ ir labai mažų, vietinių reikšmingų organizacijų.

Bendra NVO ir privataus sektoriaus filantropija

Apie verslo dalyvavimą remiant NVO VRE šalyse po 1989 m. mažai žinoma. Iki šio periodo bendrosios dotacijos „socialiniams organizacijoms“ egzistavo kaip nacionalizuoti moni parama. Didelį silpnos ir nestabilios valstybinės moni padėties šiuo metu į rėmimą sumažėjo.

Vengrijoje, Estijoje ir Lenkijoje, kur privatizavimas labiau pažengęs, bendrosios dotacijos tampa savarankiško sektoriaus finansavimo papildomu šaltiniu.

Vengrija yra vienintelė šalis, kur galima gauti informacijos apie rėmimą: bendrosios dotacijos 1993 m. sudarė apie 11 proc. visų NVO išteklių.

Bulgarijoje, Kroatijoje, Estijoje ir Slovėnijoje, kai vos tik buvo pradėdama privatizuoti, bendrųjų dotacijų vaidmuo buvo gana menkas.

Privačios bendrosios dotacijos suteikiamos spontaniškai, išimtiniais atvejais ir netampa bendros strategijos dalimi.

Ryšiams su verslo sektoriumi nėra sukurtos institucijos, todėl remiamasi tik formaliais kontaktais, tinklais.

Ieškant ir palaikant santykius su rėmėjais, taip pat naudojamos daugiau asmeniniai kontaktais negu nusistovėjusia strategija.

Trumpalaikiai rėmimo projektai yra labiau paplitę nei ilgalaikiai strateginiai. Ne itin sparčiai vystosi ryšiai tarp nepelno ir verslo sektorių.

NVO gaunamos lėšos investuojamos verslams, nekilnojamajam turtui, želdiniams, ekonomikai. Rėmimas nėra mišraus visaapimančio marketingo dalis.

Visuomenė nesupranta, kad rėmimas yra tikslinis dotavimas.

Kokie mokesčiai skatinami taikomi verslo organizacijoms, remiančioms NVO?

Vengrijoje tokioms verslo organizacijoms mokesčiai sumažinami 20 procentais. mokos fondams - traktuojamas kaip reklaminis išlaidos ir neribojamos.

Makedonijoje verslo organizacijos, remiančios NVO, gali skiriamas lėšas traktuoti kaip reklamos išlaidas.

Lenkijoje galima sumažinti mokesčius 10 procentais bendros apmokestinamą verslo pajamų sumos.

Rumunijos verslininkai ir privatūs asmenys gali nurašyti kaip paramą fondams ir asociacijoms iki 5 procentais bendros apmokestinamą pajamų sumos. Be to, verslo organizacijos gali papildomai susimąžinti mokesčius 3 procentais savo plaukimo mokėjimams, kurie traktuojami kaip reklamos išlaidos.

Ekijos verslininkai gali sumažinti savo mokesčius 2 procentais, kai dovanoja šias lėšas fondams ir organizacijoms, jei bendra mokėjimo suma neviršija 2000 ekijos kronų.

Bulgarijos nevalstybinės monės gali sumažinti mokesčius 5 procentais, o valstybinės - 2 procentais apmokestinamą pajamą, perduodamas šias sumas fondams ir asociacijoms. Egzistuoja tendencija

netaikyti joki apribojim l šoms, kurias NVO skiria užsienio verslo kompanijos.

Rusijoje mokesius galima sumažinti 3 procentais apmokestinam plauk , jei perduoda jas fondams; bankai ir draudimo kompanijos gali išskai iuoti tik 1 procentais.

Estijos verslo s gali išskai iuoti iki 15 proc. savo bendr pajam .

Juridin praktika

Daugeliu atvej yra dvi teis tos NVO formos -fondai ir asociacijos. Joms leidžiama užsiimti ekonomine veikla ir taikomos vairios apmokestinimo nuolaidos.

Vengrijos NVO veikla grindžiama labai pažangia teisine sistema, kuri tobuliausia šiame regione. Nuo 1993 m. NVO veikla reglamentuojama Civilinio kodekso; egzistuojan ios juridinis NVO formos yra gana paslankios - paslaug teikimas, pilie i fondai ir asociacijos.

ekija ir Slovakija neturi atskiros statymin s fond ir asociacij baz s.

Bulgarijos NVO teisin status reguliuoja Teisinis asmens ir šeimos aktas, nuo 1949 m. teisinantis fondus ir asociijas.

Rusijoje 1991 m. priimtas Savanorišk asociacij statymas, reglamentuojantis savanorišk j sektori ir nevyriausybinės organizacijas. Draudžiamos organizacijos, nesiremian ios naryst s principais.

Ateities perspektyvos ir id jos

Juridin reforma

Individuali r m j skatinimas

R mimo teisinimas

Nauj bendruomenin s filantropijos form ini-
ciatyvos

Priva i nepelno organizacij statuso patiksli-
nimas

Psichologini barjer nugal jimas

Strategijos išvystymas nuo „pinig gavimo" iki savarankiško statuso: pinigais gauti lengva, ta iau juos uždirbti sunku.

Per jimas nuo sen prie nauj strukt r b na skausmingas. B tina nugal ti sitikinim , jog „man nereikia id j , man reikia pinig id joms gyvendi-ninti" ir atnaujinti sen sias r mimo tradicijas.

Visuomen je yra daugyb rodym , jog tr ksta vilties ir tik jimo.

Ilgalaikiai ryšiai

Svarbu ne tik rasti r m j , bet ir išlaikyti ryš su juo kuo ilgesn laik . Darbas, keliantis pasitik jim , s žiningumas ir garbingumas yra svarbiausia kaupiant l šas.

NVO vaizdžio k rimas ir pripažinimas visuomen je

Jeigu vaizdis negatyvus, j reikia keisti: stenkit s tikinti kitus, jog NVO vaidina svarb vaidmen besivystan iuose demokratiniuose procesuose.

B tina žiniasklaidoje skelbti apie visus pavykusius NVO projektus.

NVO turi pad ti vienos kitoms bendrose reklamos ir ryši su visuomene kampanijose.

B tina vystyti savanorišk nari ir r m j tinkl .

Reikia kelti savimokos lyg .

Tarptautiniai tinklai ir asociacijos

Nacionalini r mimo organizacij id ja - tarpininkauti tarp žmoni turin i id j ir žmoni , turin i pinig , kaupti informacij , tobulinti teis tvark , organizuoti mokymo kursus, rengti visuomenines programas, steigti prizus geriausio r m j veiklai vertinti.

Pavyzdžiai

Meno r m j asociacijos. Pirm j toki asociacij - JAV verslo komitetas menui - steig Davidas Rokfeleris 1967 m.

1974 m. Kanadoje buvo steigtas Verslo ir meno komitetas. Europoje veikia šios meno r m j asociacijos:

Didžiojoje Britanijoje ABSA

Austrijos verslo komitetas menui

Ispanijos sponsoryst s vystymo asociacija /AMDME/.

Švedijos verslinink -r m j asociacija /FKN/.

Didžiausia Europos meno r m j asociacija yra CEREC, kurta 1991 m.. Joje yra apie 200 nari ir veikian i atstovybi . Viena naujausi asociacij yra Japonijos *Kigyo Mecenat Kyogikai*, kurta 1990 m.

NVO l š kaupimo tinklai ir leidyba

Europos kult ros srityje veikia apie 40 l š kaupimo tinkl . J funkcijos - keistis id jomis, vertinti veickl ir žinias, sitraukti tarptautinius r mimus ir jungtinius projektus, bendradarbiauti. Europos r m j organizacijos skatina partneryst .

NVO ir kit organizacij s veika

B tina NVO vienytis ir savo veickl traukti kitas svarbias grupes. L š kaupimas turi b ti bendros visuomenini ryši strategijos dalimi. Kontaktai su federacijomis, s jungomis, konsultuojan iomis organizacijomis, centrais yra b das pasirengti l šoms kaupti, sudarant potenciali r m j s rašus. Keitimasis tokiais s rašais yra NVO bendradarbiavimo b das.

Iš angl kalbos vert
Alvydas BAUSYS